

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 20 051.121 Прикарпатського національного
університету
імені Василя Стефаника
доктору юридичних наук, професору
Юлії КЕРНЯКЕВИЧ-ТАНАСІЙЧУК

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора КОЗИЧА Ігоря Васильовича
на дисертацію САВЧУКА Володимира Андрійовича
«КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА
НЕЗАКІНЧЕНУ ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності
081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Інститут незакінченого кримінального правопорушення завжди був предметом пильної уваги з боку наукової спільноти. Правильне застосування відповідних норм кримінального законодавства дозволяє припинити суспільно небезпечні діяння на ранніх стадіях, не чекаючи настання тяжких наслідків. Ефективна система відповідальності за готування та замах значно посилює превентивний потенціал кримінального законодавства. Раннє виявлення і припинення злочинної діяльності дозволяє економити ресурси правоохоронної системи та запобігати значним суспільно небезпечним наслідкам. Проблема набуває особливої ваги з врахуванням того, що визначення межі між готуванням до злочину, замахом і закінченим злочином часто викликає суттєві труднощі на практиці. Це призводить до неоднакового застосування закону та потребує чітких теоретичних концепцій і критеріїв розмежування.

Сучасні форми злочинності (кіберзлочини, тероризм, транснаціональна організована злочинність) часто мають особливості в підготовчій стадії, які не вкладаються в традиційні концепції незакінченої злочинної діяльності і потребують теоретичного осмислення.

Криміналізація підготовчих дій завжди перебуває на межі втручання у сферу свободи особи, оскільки йдеться про покарання за наміри, які ще не

реалізовані повною мірою. Це вимагає пошуку оптимального балансу між безпекою суспільства і повагою до особистої свободи. Принцип справедливості вимагає диференціації відповідальності залежно від стадії реалізації злочинного наміру. Недостатня теоретична розробленість питань караності незакінченої злочинної діяльності призводить до не виправданого пом'якшення або, навпаки, надмірного посилення покарання.

Різні правові системи демонструють різноманітні підходи до криміналізації та пеналізації незакінченої злочинної діяльності, що потребує уніфікації в умовах глобалізації злочинності та міжнародного співробітництва у підвищенні ефективності боротьби з такими проявами.

Таким чином, комплексне дослідження кримінально-правової політики у сфері боротьби з незакінченою злочинною діяльністю має не лише теоретичне, але й вагомим практичне значення для підвищення ефективності кримінально-правової політики держави у сфері протидії злочинності.

Перелічені та інші обставини указують на підвищену **актуальність** проблематики, яку дослідив автор.

Аналіз дисертації та відповідних публікацій свідчить про проведення автором комплексного наукового дослідження з належним методологічним рівнем. Можна впевнено стверджувати, що представлена робота має суттєву теоретичну та практичну цінність для кримінально-правової науки, а дослідник успішно виконав усі поставлені завдання та досягнув визначеної мети.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 5 від 01.06.2021 р.). Дисертаційна робота виконана на кафедрі політики в сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Об'єкт і предмет

дослідження визначені належним чином. Наукова робота побудована на системному підході до досліджуваних проблем і демонструє відповідний рівень наукових узагальнень.

Методологічна основа дисертації повністю відповідає сучасним вимогам науки кримінального права. Автор вдало обрав методикою дослідження та коректно застосував як загальнонаукові, так і спеціальні інструменти для вирішення дослідницьких завдань. Характерною особливістю методологічного підґрунтя роботи є гармонійне поєднання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів.

У дисертації успішно вирішено численні наукові завдання, пов'язані з розробкою відповідних наукових категорій, пов'язаних з формуванням та реалізацією кримінально-правової політики в сфері боротьби з незакінченою злочинною діяльністю. Загалом автор успішно впорався з цими складними завданнями, що свідчить про його наукову зрілість, впевнене володіння понятійно-категоріальним апаратом кримінально-правової науки, здатність до аналітичного мислення та вміння виокремлювати суттєву інформацію в межах предмета дослідження.

При написанні дисертації здобувач дослідив достатню кількість спеціалізованої наукової літератури (усього 165 джерел). Також дослідник проаналізував чинне законодавство, історичні аспекти його формування, позиції, які пропонуються у Проєкті нового Кримінального Кодексу України щодо інституту незакінченого кримінального правопорушення. У підсумку автор зміг вірно побудувати увесь дослідницький процес і досягти поставленої мети.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, що виносяться на захист полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням кримінально-правової політики в сфері боротьби з незакінченою злочинною діяльністю. У роботі сформульовано положення, висновки й пропозиції, які володіють науковою новизною та виносяться на захист.

До важливих елементів, що яскраво характеризують наукову новизну дисертаційного дослідження, можна віднести наступні результати: уперше з врахуванням поділу сфер кримінально-правової політики на загальні та спеціальні розроблено критерії такого поділу і встановлено віднесення кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність до загальних сфер; на підставі існуючих в науці підходів до розуміння й систематизації джерел кримінально-правової політики обґрунтовано необхідність поділу їх на нормативні та ненормативні; визначено базові запити сучасного етапу кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність та на їх основі сформульовано проєкт Концепції кримінально правової політики (в частині кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність); удосконалено вчення про «інтерес» кримінально-правової політики, який виступає визначальним критерієм для виділення певної сфери кримінально-правової політики; набули подальшого розвитку вчення про рівні кримінально-правової політики, серед яких обґрунтовано необхідність виділення академічного рівня, на якому відбувається підготовка фахівців закладами вищої освіти тощо.

Теоретичне та практичне значення є беззаперечним, оскільки його результати мають значний потенціал для використання як у законотворчому процесі, так і в практичній діяльності. Крім того, отримані наукові висновки можуть ефективно застосовуватися в освітньому процесі при викладанні навчальних дисциплін кримінально-правового спрямування.

Характеристика основних положень роботи. Варто відзначити продуману структуру дисертації, її ґрунтовну методологічну базу та послідовний дослідницький процес. Ці складові елементи зумовлені насамперед специфікою наукового пізнання складної проблематики. У роботі вдало та послідовно досліджено різноманітні наукові питання, зокрема ті, що стосуються складових кримінально-правової політики, історичного досвіду, досвіду інших держав тощо.

У **Розділі 1** формується теоретичне підґрунтя для подальшого вивчення кримінально-правової політики у сфері протидії незакінченій злочинній діяльності. У ньому визначається місце цієї політики в загальній системі кримінально-правової політики, чітко окреслюються її межі, структура та основні елементи. Це створює міцну основу для більш детального аналізу практичних аспектів реалізації даної політики та розробки конкретних пропозицій щодо її вдосконалення.

У **Розділі 2** представлено всебічний аналіз різноманітних джерел кримінально-правової політики у сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність. Автор демонструє взаємодоповнюючий характер історичного досвіду, порівняльно-правового аналізу та судової практики у формуванні основи для вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства та правозастосування. Особливий акцент зроблено на досягненні балансу між ефективністю протидії злочинності та забезпеченням захисту прав людини, що становить ключовий виклик для сучасної кримінально-правової політики.

Серед найбільш актуальних питань, що розглядаються у **Розділі 3**, варто виділити: оцінку революційних змін у регулюванні незакінченої злочинної діяльності, запропонованих проектом нового КК; систематизацію й аналіз сучасних запитів кримінально-правової політики у цій сфері; формулювання концептуальних засад подальшого розвитку відповідного напрямку кримінально-правової політики. Важливим досягненням є комплексний підхід до вивчення перспектив розвитку кримінально-правової політики у сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність – починаючи від аналізу конкретних законодавчих новел, через систематизацію актуальних запитів, до формулювання концептуальних засад подальшого вдосконалення.

Розділ переконливо демонструє, що кримінально-правова політика у сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність наразі перебуває на етапі активного реформування, що потребує ґрунтовного наукового осмислення та

обґрунтування пропонованих змін з урахуванням як національного досвіду, так і європейських тенденцій розвитку кримінального права..

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Результати дисертації відображено у 8 наукових публікаціях, з яких 3 наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, 3 тез доповідей на науково-практичних конференціях та 2 наукові статті, що додатково відображають результати дисертації.

Наукові публікації дисертанта свідчать про його послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання. У публікаціях відображені усі розділи дисертації. Окрім цього, її результати достатньо апробовані. Основні положення й висновки праці обговорювалися на декількох науково-практичних конференціях, серед, яких «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» (м. ІваноФранківськ, травень 2022), «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Івано-Франківськ, травень 2022, 24 2023 рр.); «Вдосконалення правового регулювання: погляд молодих науковців» (м. Івано-Франківськ, травень 2024)..

Попри загальне **позитивне** враження від авторських ідей та розкриття основних питань представленого дослідження В.А.САВЧУКА, воно природно не позбавлене певних *неточностей, спірних або дискусійних аспектів, які потребують додаткового обґрунтування і пояснення.*

Автор у Розділі 1 роботи детально аналізує невід'ємні складові кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність, які в цілому, безумовно, є характерними для будь-якої сфери кримінально-правової політики. Мова йде про джерела, суб'єкти, рівні та методи. Однак, поза увагою автора залишилися принципи кримінально-правової політики, без яких теж неможливе ефективне її функціонування. Тим більше, що реалізація принципу справедливості через диференціацію кримінальної

відповідальності за готування та замах неодноразово згадується автором у дисертації.

У деяких аспектах роботи спостерігається певна непослідовність у формулюванні отриманих результатів. Зокрема, у другому розділі автор стверджує про те, що вивчення історичного досвіду як джерела кримінально-правової політики дозволяє встановити, що для кримінально-правової політики в сфері відповідальності за незакінчену злочинну діяльність характерна в цілому *еволюційна* наступність. Водночас, у третьому розділі здійснюється оцінка *революційних* змін у регулюванні незакінченої злочинної діяльності, запропонованих у проєкті нового КК.

Автор цілком слушно відносить до джерел кримінально-правової політики судову практику та практику ЄСПЛ. Але правовий статус цих джерел є різним, тому варто було б зацентувати особливості застосування кожного з них у кримінально-правовій політиці. До того ж, варто виділити певну непропорційність вивчення даних джерел: вітчизняній судовій практиці приділено значно більшу увагу.

Зрозуміло, що формулювання критеріїв розподілу сфер політики на загальні та спеціальні є вагомим здобутком даної роботи. Однак, деякі з цих критеріїв перегукуються між собою, перебуваючи на різних рівнях логічного узагальнення. Варто було б дещо доопрацювати їх перелік та формулювання, шляхом, наприклад, групування чи об'єднання схожих критеріїв під однією спільною назвою.

Висловлені зауваги, що відображають власну позицію рецензента стосовно досліджуваних явищ і процесів, не впливають на загальну високу і позитивну оцінку дослідження В.А.САВЧУКА.

Дисертація є самостійно виконаною, завершеною роботою. Поршень академічної доброчесності у ній не виявлено.

Зміст дисертації відповідає галузі знань 08 «Право» та спеціальності 081 – Право.

Дисертація «КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКІНЧЕНУ ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, за оформленням відповідає вимогам, які затверджені наказом Міністерства освіти та науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – САВЧУК Володимир Андрійович за результатами позитивного публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

завідувач кафедри політики
в сфері боротьби зі злочинністю
та кримінального права
навчально-наукового юридичного
інституту Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктор юридичних наук, професор

Ігор КОЗИЧ